

ZNANSTVENO VREDNOTENJE SLOVENISTIKE¹

Slavistična revija je, tako jo razumemo v strokovni srenji, osrednja slovenska znanstvena revija za slovenski jezik in književnost ter slovanske jezike in književnosti. S 63 letniki je tudi revija z najdaljšim stažem na tem področju. Status ji priznava ministrstvo za znanost, ko se preko ARRS odloča za višino njenega financiranja. Uredništvo je zavezano k vzdrževanju strokovnega ugleda revije, tako s kvalitetno vsebino kot s številom bralcev. Ker je prosto dostopna na spletu pod licenco Creative Commons 4.0 in vedno več bralcev posega po njeni spletni verziji, število naročnikov na plačljivo tiskano verzijo postopoma upada. Gre za splošni in naravni trend, zato ob relativno zanesljivem državnem sofinanciranju revije sorazmernega krčenja naklade ne jemljemo usodno.

Drugačne narave pa je spreminjanje mednarodnega statusa revije. Spremljamo ga lahko od leta 2009, ko ga je začel meriti Scopus, bibliografski servis komercialne založniške hiše Elsevier, pozorni pa smo postali nanj, ko je za leto 2013 reviji izračunal nično mednarodno vplivnost in se je to odrazilo v njenem slabem rangju na lestvici znanstvenih revij, ki jih vodi ARRS. Metrika je poznana pod imenom SNIP (Source-Normalized Impact per Paper). Istočasno, vendar na podlagi druge metrike, je po štirih letih preizkusne dobe revija izpadla s seznamov AHCI (Arts & Humanities Citation Index) in SSCI (Social Sciences Citation Index), ki ju vzdržuje založniški trust Thomson Reuters, ker si zaradi premajhnega mednarodnega povpraševanja po slovenističnih člankih od nje ni nadejal profita. Ironično je, da se je »padec kvalitete« revije zgodil v času, ko je bila zaradi naraščajočega števila oddanih člankov prisiljena v strožji recenzentski postopek. Objava v *Slavistični reviji* uspe šele vsakemu drugemu predloženemu članku: večja selektivnost bi morala biti kvečjemu jamstvo višje kakovosti objavljenega.

Sveže Scopusove meritve za leto 2014 so reviji sicer naračunale ugoden SNIP 1,04, kar ji je na seznamu 24 slovenskih humanističnih revij z znanstvenim statusom priskrbelo celo prvo mesto, vendar občutka eksistenčne varnosti ni več, saj se že naslednje leto račun namreč kljub zavzetemu uredniškemu delu lahko izide drugače.

Tolažba za izgubljeni status AHCI- in SSCI-revije (oba indeksa izrazito preferirata objave v angleščini in ju obtožujejo kulturne pristranskosti)² je zanimanje drugih bibliografskih inštitucij. V svoje podatkovne zbirke so jo vključili Cabell's, EBSCO, Infodatabase, ERIH+. Za sveže zanimanje je verjetno bolj kot trenutni SNIP zaslužna nedavna uvrstitev *Slavistične revije* v DOAJ (Directory of Open Access Journals), zbirko revij v prostem dostopu.

Kriterij mednarodne odmevnosti oz. vplivnosti za določitev znanstvenega ranga revije se je oblikoval v trdih znanostih. Humanistične revije po svetu imajo z mednarodno

¹ Uvodnik izhaja iz mojega članka z naslovom Nevarni samim sebi: O domačem vrednotenju slovenistike, objavljenega v *Dnevnikovem Objektivu* 25. julija 2015 (predobjava na Wikiverzi 19. julija 2015), in se pridružuje vrsti prispevkov na temo slovenščine v znanosti na forumih SloLit in Humanist od 18. marca 2015 dalje. Moji so: Re: 29.82 National identity and digital humanities? Humanist Discussion Group 11. jun. 2015. — Za znanost v slovenščini, SloLit 20. jul. 2015. — 29.179 resisting a monocultural (digital) humanities, Humanist Discussion Group 21. jul. 2015. — Kam slovenistika? *Bilten ob štiridesetletnici pokrajinskih slavističnih društev*, ur. Andreja Žele (Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2015; Zbornik SdS, 26). 100–109 (predobjava na Wikiverzi).

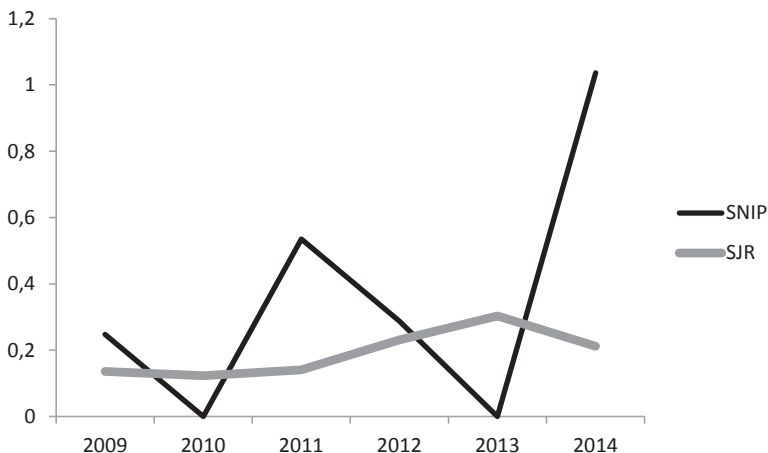
² Domenico Fiormonte, Towards monocultural (digital) Humanities? InfoLet 12. jul. 2015.

odmevnostjo težave, saj je jedrni del humanistike (govorimo o t. i. véliki humanistiki, ki jo sestavljajo jezikoslovje, literarna veda in zgodovina) nacionalno specifičen in je njen domet lokalno omejen. Filološke objave so samoumevno v jezikih, na katere se nanašajo, ker so tudi večinski interesenti za to znanje govorci obravnavanih jezikov. Mednarodna vplivnost objav je zato težko primerljiva z naravoslovjem, ki znanstveno relevanco meri z globalnim metrom. Izjema so pač svetovni jeziki in literature, ki so vključeni v univerzitetne kurikule po celem svetu.

Druga pomanjkljivost metrik je, da jemljejo samo znanstvene objave v revijah in ne upoštevajo monografij in zbornikov, ki so prvi medij humanističnih objav. V humanistiki je knjižna objava še vedno legitimacija strokovne zrelosti pisca.

Tretja ovira je splošno nezaupanje humanistike do kvantifikacij. Bolj kot meritve naj bi veljale t. i. vsebinske presoje, ki naj jih opravijo verodostojni eksperti oz. strokovne avtoritete s pregledom nad dogajanjem v stroki. Do tega ugovora sem kritično distanciran, saj bi ukinitvev preštevanja, merjenja in rangiranja pomenila nezaupnico temeljnim znanstvenim početjem in prizadevanjem. Alternative prinašajo veliko večje nevarnosti, kot jim je izpostavljeno preštevanje citatov. Izkušnje potrjujejo, da se za intuitivnimi vsebinskimi presojami neredko skrivajo nespodobni vplivi nazorskih, političnih, metodoloških, pokrajinskih, rodovnih, spolnih in osebnih preferenc, posebej v manjših raziskovalnih okoljih, kakršno je slovensko.

Napake algoritmov, ki merijo znanstveno težo, kličejo v življenje vedno nove in boljše algoritme. Nobena meritev znanstvene relevance ni popolna, vsak novi algoritem nastane iz želje po odpravi napak predhodnega in je zato nekoliko objektivnejši in verodostojnejši od prejšnjega. Scopus ponuja celo dve konkurenčni metriki, starejšo SNIP in novejšo SJR (od 2012 dalje). Prva izračunava rang revij na podlagi citiranosti, druga pa je kompleksnejša, saj upošteva še druge parametre (število objavljenih prispevkov, bibliografskih referenc in citatov na dokument, odstotek citiranih člankov in mednarodno sodelovanje) in v izogib prevelikemu nihanju meri rezultate za več let skupaj. Rezultati revij po SNIP-u so iz leta v leto drugačni, krivulja SJR pa manj niha in je ustrežnejša za določanje statusa revije na daljši rok.

Slika 1: SNIP in SJR za *Slavistično revijo*.

Scopus izrecno opozarja, da na podlagi ranga revij, izmerjenega s SNIP, ni dobro vrednotiti teže posameznikovih objav, vendar slovenski ARRS počne prav to. Zoprna posledica spremenljivosti SNIP-a je, da dobi avtor za članek v reviji letos recimo 40 točk, če pa bi ga objavil naslednje leto, bi zanj lahko prejel 120 točk. Vrednost objave je za raziskovalca torej nekakšna tombola. To diletantsko računsko napako bi moralo ministrstvo nemudoma odpraviti.

Predlogov za izboljšave obstoječih načinov merjenja znanstvene veljavnosti nam na srečo ni treba izumljati, saj so jih artikulirali že drugje po svetu. Posebej nam je v pomoč leidenski manifest za raziskovalno metriko, objavljen v reviji *Nature*,³ ki priča, da so se bibliometrični obsedenosti s faktorjem vplivnosti (IF) uprli tudi naravoslovci. Spoznanja so strnili v deset točk: ocenjevalci naj se zavedajo usodnih posledic svojega dela, zato naj ocenjujejo odgovorno, stalno naj preverjajo in izboljšujejo indikatorje znanstvene kvalitete, upoštevajo naj, da se v vsaki stroki ta kaže na drugačen način (naravoslovci najbolj cenijo objave v znanstveni reviji, humanisti pa v knjigi), faktorju vplivnosti naj ne pripisujejo prevelike teže in naj ga raje kombinirajo z drugimi parametri. Kvantitativni kazalci naj podpirajo kvalitativno strokovno ekspertizo (posebej pri oceni raziskovalnega opusa posameznika ima prednost kvalitativna presoja in ocenjevani naj ima možnost kontrole ocene), socialni in kulturni aspekti raziskav naj imajo prednost pred raziskovalnimi interesi posameznika, skupine ali akademske inštitucije, spodbujati je treba raziskave, ki so relevantne le za lokalno kulturo (tj. tiste, ki niso v angleščini), raziskovalni podatki naj bodo prosto dostopni in preprosto urejeni (to pomeni na spletu in v popularnem formatu).

Ob pomoči leidenskega manifesta zapišimo štiri priporočila inštitucijam, ki določajo status domačih znanstvenih publikacij s področja humanistike in tako odločajo o njihovi usodi: ARRS-u, Izumu, Svetu za humanistiko, Znanstvenemu svetu ARRS in OSIC-u za humanistiko.

1. Upoštevati je treba napotke bibliometričnih inštitucij, za kaj so meritve uporabne, za katere namene pa ne. SNIP je primeren za vsakoletno rangiranje revij, ne pa za rangiranje osebnih znanstvenih bibliografij. Za te bi bilo nujno upoštevati tudi citiranost v monografijah in zbornikih.

2. Kadar je na voljo več metrik, uporabimo najkompleksnejšo (najsodobnejšo) ali pa kombiniramo rezultate več konkurenčnih metrik.

3. Za humanistične objave je pomembno, da servisirajo lokalne kulturne potrebe, zato njihove znanstvene odličnosti ni primerno meriti na globalni ravni.⁴ Naravnost nespodobno je, če se filološke raziskave dogajajo v *lingui franci* angleščini namesto v jeziku, ki je predmet raziskav. Cilj humanističnih raziskav je tudi ohranjanje lokalne oz. nacionalne kulturne specifikke, to pa se lahko prepričljivo dosega le v jeziku, ki mu je prizadevanje namenjeno. Angleško napisano razpravo o slovenščini sicer lahko razumemo kot dokument globalne vpetosti in globalne primerljivosti slovenistike, ampak taka razprava prejkone veliko očitneje kaže na funkcionalno omejenost raziskovanega jezika in na njegov inferiorni položaj v razmerju do angleščine.

³ Diana Hicks idr., *Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics*, *Nature* 22. aprila 2015; na članek smo opozorili na Slovlitu 2. okt. 2015.

⁴ Gregory Crane, *The Big Humanities, National Identity and the Digital Humanities in Germany*, Google Docs 8. junija 2015.

Resda ARRS objav v angleščini ne spodbuja prozorno s samodejno višjim točkovanjem. Ne, objave v slovenščini in v angleščini so v principu enakovredne, vendar imajo tiste v angleščini pač več možnosti, da so citirane (citati v literarni vedi in jezikoslovju v 84–90 % kažejo na objave v angleščini), tako da se avtorji odločajo za objavo v revijah, ki preferirajo angleščino in jim posledično prinašajo več točk. Več točk prinašajo tudi objave v zbornikih z mednarodnim uredništvom ali v knjigah tujih založnikov, zato lahko sklenemo, da je znanstveno objavljanje v slovenščini zapostavljeno.

4. Četrto priporočilo zadeva medij objave. ARRS se obnaša sodobno, ker spodbuja spletno objavljanje in ga vrednoti enako kot objave v tiskani znanstveni periodiki, seveda če gredo članki skozi enake recenzijske postopke kot tiskani. Spletne objave so lažje dosegljive kot tiskane: nanje naletijo tudi strokovnjaki drugih disciplin mimo rednih naročnikov in bralcev tiskane periodike, ker jim jih pokažejo spletni iskalniki, in spletni prevajalniki interesentu tudi v grobem prevedejo raziskave v jezikih, ki so jim drugače nedostopni. Meritve odmevnosti objav bi torej morale upoštevati tudi tako spletno poizvedovanje (število obiskov in nalaganj na osebni računalnik), če bi želele biti objektivne in pravične. Akademski repozitoriji avtorje sproti obveščajo o recepcijski dinamiki njihovih posameznih objav, povejo jim, iz katerega dela sveta je prišlo poizvedovanje in objave sortirajo po odmevnosti. Ponudniki spletnih vsebin znajo meriti celo čas, ki ga bralec porabi za tekst, in delež besedila, ki jim ga uspe prebrati, zato bodo prihodnje meritve znanstvene relevance vključevale tudi podatke o branosti. Prva dva koraka v to smer bi bila podpora domačemu univerzitetnemu repozitoriju, ki trenutno močno zaostaja za mednarodno konkurenco (npr. za spletiščem Academia.edu, ResearchGate ali DOAJ), in pritegnitev Googlevega Učenjaka ter algoritma PageRank. Bomo zmogli?

Miran Hladnik
odgovorni urednik *Slavistične revije*
miran.hladnik@gmail.com

